

Värna om språket – tre delar

Språkbruk i Sverige och Norden. Några varianter av regionala skillnader i talad svenska. Nationella minoritetsspråk - Svenska/Svenska som andraspråk, Årskurs 4-6

Syfte

Ett kunskapskrav som har utmanat mig är "eleven kan /.../ föra enkla resonemang om språkliga varianter inom svenskan samt ge exempel på tydligt framträdande språkliga likheter och skillnader mellan svenskan och närliggande språk". Utmaningen har legat i att göra de didaktiska frågorna vad, hur och varför, med betoning på varför-frågan, meningsfulla och begripliga för eleverna.

Läraren reflekterar

Eleverna går i årskurs sex, armar och ben är överallt och hormonerna spritter i kroppen, framme vid tavlan står jag och skall motivera till intresse av språkbruk i Sverige? Hur ska jag få dem intresserade av till exempel värmäländskan, rikssvenskan, skånskan och luleå? Att "bara" presentera kunskapskravet räcker inte. Jag måste hitta en annan ingång.

Lektion 1

Att utgå från elevernas värld brukar vara ett vinnande koncept så jag började arbetsområdet med att koppla deras eget språkbruk såsom sms-språk och gaming-språk till den inledande uppgiften.

Vi tittade tillsammans på ett avsnitt ([avsnitt 4. språk](#)) ur serien "Tänk till med Dewide" vilket blev en bra introduktion till arbetsområdet. Vi fick höra, för eleverna, vanliga ord som *yolo*, *bror* och *swag* men även andra ord och uttryck såsom "Goddag min herre, jag önskar ett stycke kyld skummad grädde i kopp", "Det har kommit till min insikt att ni inte förstår vad jag menar" och "en raggarballe med svängdörrar". Avsnittet gav många reflektioner kring språk och hur vi uttrycker oss, eleverna höll med om att de använder ett helt annat språk mot föräldrar och lärare än vad de gör dem emellan.

Efter en hel del intressanta diskussioner gick vi över till uppgiften som senare skulle komma att användas som underlag till lektion 2. Nu fick eleverna göra en ordlista med "sina" ord, till exempel *GG*, *BRB*, det vills säga ord och förkortningar som de använder dagligen i sociala medier, sms och i samtal med varandra. Ordlistan skulle sedan tas med hem och användas under en intervju.

Instruktionerna löd så här:

- Intervjua någon person/några personer som är äldre än du, gärna föräldrar eller mor/farföräldrar.
- Börja med att be om lite uppgifter: under vilket årtionde var personen tonåring? Vilken/vilka dialekt/dialekter växte personen upp med?
- Visa personen några ord från din ordlista och be henne/honom gissa vad orden betyder. Skriv ner svaren och ta med till skolan.
- Ta reda på om personen har några slanguttryck på lager från sina ungdomsår och be henne/honom förklara vad dessa betyder. Skriv ner orden och ta med dem till skolan.
- Det går även bra att intervjua en vuxen här på skolan.

Trots att eleverna lämnade klassrummet upprymda, positiva och i full gång med att planera för vem de skulle intervjua så råkade jag höra en kommentar vid ett senare tillfälle; "Varför ska vi intervjua någon? Vad lär man sig av det och varför måste jag veta något om hur man pratade förr?". Här hade jag nu två val; att ignorera eller att lyssna in, jag valde att lyssna in. Frågorna stod ju för något som jag måste tolka och jag valde att använda dem som underlag för nästa lektion.

Precis som jag sa i början av inlägget så räcker det inte med att enbart presentera kunskapskravet för att väcka elevernas intresse, det är inte anledning nog för dem. Jag letade upp andra anledningar till att arbeta med området och

hittade mycket information via [Institutet för språk och folkminnen](#) som jag kunde använda mig av. Jag hittade en mängd anledningar till att arbeta med språkbruk i Norden och Sverige och jag gjorde en punktlista att presentera för eleverna.

Lektion 2

Jag inledde lektionen med att presentera åtta anledningar till att arbeta med området, som svar på frågan: "Varför måste jag veta något om hur man pratade förr?"

1. ŠSpråket och din dialekt är en del av ditt ursprung, din identitet och din personliga historia
2. ŠDet är en kulturskatt som inte får glömmas bort
3. ŠDialekter skapar gemenskap
4. ŠGer perspektiv på din egen livssituationen
5. ŠSkapar tolerans för andra människor
6. ŠÖkar ditt ordförråd, ger dig förståelse för variationer i uttal
7. Det blir lättare att förstå grannspråken
8. Det är till šhjälp vid språkinläring

Eleverna köpte argumenten och tro det eller ej, de blev intresserade. Efter introduktionen fick de arbeta i grupper (ca 4-5 elever/grupp) för att sammanställa sina intervjuer utifrån dessa instruktioner:

1. Gruppdiskussioner (20 min)
2. Gör en sammanställning av era intervjuer: ålder på dem som ni intervjuat, kön, dialekt, ungdomsspråk som var lätt för dem att förstå samt "äldre" ord som ni fick exempel på och eventuella förklaringar av dessa
3. Återsamling med "redovisning"

När ca 20 minuter hade gått återsamlades vi och varje grupp fick redogöra för sina diskussioner. De hade intervjuat både män och kvinnor och åldersspannet låg mellan 30 – 70 år. De hade fått ihop ord från bland annat värmländskan, norrländskan, västmanländskan, östgötiskan och rikssvenskan. Det var härligt att höra resultatet av elevernas diskussioner och berättelser, de jämförde ord och skrattade åt "äldre" uttryck och andras dialekter. Efter alla "redovisningar" hade vi fått ihop en rolig lista på dialektala ord och uttryck såsom *panga en dora, tjacka, yuppienalle, flis, gura, binge, pärstampa och palla*.

Lektion 3

Rubriken för den här lektionen var fördomar och stereotyper. Jag inledde med en bild på Ingvar Kamprad med texten "Snål som en smålänning". Sedan såg vi på ett avsnitt av "I särklass med Niklas" där Niklas Källner låter Robert Gustavsson briljera med sin förmåga att härma olika dialekter.

Bifogad video: <https://www.youtube.com/embed/t3mLGtOSPGE?feature=oembed>

Efter detta fick eleverna fundera över vad de kände till om skåningar, gotlänningar, norrlänningar, dalmasar/dalkullor, stockholmare och så vidare. Redan i 13-årsåldern känner människan till de olika stereotyper som finns i samhället. Vi diskuterade sanningshalten i dessa föreställningar och var de kommer ifrån.

Vi summerade området *Värna språket* genom att sammanställa dialektala likheter och skillnader. Vi avslutade med att testa om vi blivit [språkliga experter](#).

Lektionsunderlag

[Egen ordlista](#)

[Undersökning. slang och andra uttryck](#)

[Dialekter](#)

Källor

[I särklass med Niklas](#)
[Instituttet för språk- och folkminnen](#)
[UR-skola](#)

Lgr 11 Förmåga

Urskilja språkliga strukturer och följa språkliga normer.

Centralt innehåll

Språkbruk i Sverige och Norden. Några varianter av regionala skillnader i talad svenska.

Kunskapskrav

Eleven kan /.../ föra enkla resonemang om språkliga varianter inom svenskan.